

1. melléklet a 114/2013.(IV.16) Korm. rendelethez II.NEMZETI ÉRTÉK ADATAI (2017.09.11.)

Nemzeti érték megnevezése	Szakterületenkénti besorolás	Fellelhetőség helye	Értéktár megnevezése	Rövid bemutatás	Indoklás	Bibliográfia, honlap, forrás
1.FEDETT NAGYKAPUK	épített környezet, kulturális örökség	Pomáz város belterülete	települési	A településre jellemző, - nagy számánál fogva – különleges kapukialakítás, mely általában szilárd (tégla, ill. kő) pillérrel épül. Az épülettel egybeépített és önállóan a tömör kerítésben álló cseréppel fedett kialakítása ismert. Analógiája elsősorban az erdélyi szász városokban található számos falazott, fedett kapu (pl. Almakerék, Berethalom, Muzsna stb.)	Nemzeti, népi, tájegységi sajátosság. A településképet meghatározó, – a környező településeken nem található - egyedi (ezesetben elsősorban a magyar és a német) nemzetiség építési hagyományát reprezentáló építészeti érték.	Magyar Néprajzi lexikon, kapuk, fedeles kapuk szócikkei: http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/3-77.html http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-140.html és Csedő Attila székelyföldi fotóblogja: http://csedoattila.blogspot.hu/



2. KERESZTEK, FESZÜLETEK POMÁZ TERÜLETÉN	épített környezet	Pomáz területén	települési	Magyar Kereszt (Hősök tere).Kőkereszt, horgany corpuossal a Hősök terén, szemben a református templommal, háttal a Laszlovszky háznak. Már az 1888-as kataszteri térképen is szerepelt. A régi, korhadó fakeresztet valahol a mai víztorony helyén, mise keretében eltemették, s helyette Feley Kálmánné, született Pauliny Ilona úrnő áldozatkészségéből állították fel a kőkeresztet 1907. október 27- én. 2006-ban a közel 100 éves keresztet a megrepedt kar miatt közadakozásból Seres Jánossal (szobrász, restaurátor) restauráltattuk. 2011-ben autóval nekimentek, mind a kő kereszt, mind a test darabjaira törött. 2012-ben közadakozásból restauráltattuk. 2015-ben a letört karokat ismét közadakozásból Seres Jánossal restauráltattuk. A megújult keresztet minden egyes alkalommal felszenteltük, s az ünnepséget agape, szeretetvendégség követte.Az értéktárba a további ajánlások kerültek felvételre:Sváb (német) Kereszt (Diófa utca) Tót (szlovák) Kereszt (Ady Endre utca) Szent Márk napi kereszt (Ravatalozó u. Klisza domb alja)Templom téri kőkereszt (Templom tér)Szent Vendel szobor (Horvát utca,Dobogókői út sarka)	A kereszték részei Pomáz vallási, történelmi, kulturális emlékeinek, s utalnak arra, hogy városunkban több nemzetiség élt és él együtt. Javasolom a Pomázi Értéktárba való felvételük, lévén többségük több mint 100 éve része településünk életének.Sok mindent „láttak”a történelem viharából,s még mindig eredeti vagy új helyükön,de „szemlélő”az itt élő emberek etének.Keresztek lévén,nem lehet kétség szakrális jelentőségüknek sem,mely része volt a rég volt itt élt emberek életének,s egyszer talán ismét,fokozottabban része lesz a ma vagy majdan élő emberek életének is.Úgy vélem még ennyi magyarázat is sok a felvételt illetően,hiszen vannak evidenciák,s úgy gondolom a kereszték is ezek közé tartoznak.	Tóth Ferenc: Pomáz történetének forrásai (Pomáz Nagyközség Önkormányzata, 1994) Pomáz (Pomáz Város Önkormányzata, 2001) Szerkesztette: Laszlovszky József (főszerkesztő), Borbélyné Radics Ibolya, Könczöl Dánielné Dr. Szilárdfy Zoltán művészettörténész szóbeli tájékoztatása
---	-------------------	-----------------	------------	--	--	---





A Nemzeti érték megnevezése	B Szakterületenkénti besorolás	C Fellelhetőség helye	D Értéktár megnevezése	E Rövid bemutatás	F Indoklás	G Bibliográfia, honlap, forrás
8 9 3. KATOLIKUS TEMPLOM	épített környezet	Pomáz város belterületi részén, az északi, dombos területen helyezkedik el.	települési	A templom jellege: A város északi, dombos részén, támfalakkal körülvett magas, szabad térségen, keletre néző homlokzattal, többször átépített, falusi barokk templom. „A XVIII. sz. közepén a 403 lelket számoló katolikus közösségnek még nincs temploma s az egyházlátogatás csupán fa haranglábról tesz említést.... 1768-ban nagyrészt a pomázi püspök tizedből emelik ma is álló templomukat, amelyhez Pest vármegye és a helybeli görög keletiek is segítséget nyújtottak, Wattay Pál földesúr pedig az építéshez meszet, valamint a „régii templom köveit” bocsátja rendelkezésünkre. ... 1743-ban a égi sekrestye irányában kitoldják a hajót, 1855-ben renoválják a tornyot, majd az egész templomot a Helytartótanács segélyével újrafedik. Nagyobb restaurálást végeznek még 1897-ben és 1898-ban, amikor a kórust bővítik, illetve a toronysisakot cserélik ki. (Székesfehérvár, Ppki Ltár, Pomáz, 1902) További javítások, illetve bővítések történtek még 1914-ben és 1941-ben, utóbb az oldalhajók kiépítésével, majd 1952-ben Jeges Ernő freskódíszével nyerte a templom a mai képét.”	A településképre jellemző egyedi kulturális érték	A Magyar Tudományos Akadémia Topográfiai Munkaközössége: Pest Megye Műemlékei Akadémia Kiadó 1958 – 665. o.
10						
11						
12	épített környezet	Pomáz város belterületi részén, az északkeleti, mélyen fekvő részén, kőfallyal kerített kertben, keletelt, barokk templom.	települési	Állítólag középkori eredetű, mivel egyes feljegyzések szerint középkori romokra épült. Erre utalna a templomban lévő 1500 körüli kő szenteltvíztartó. Ezzel ellentétben, a szerb egyház feljegyzései alapján, a templom alapjait 1919-ben rakták le. 1722-ben épült fel teljesen, amikor fel is szentelték. A pomázi anyakönyvek 1751-52-ben kezdődnek. A templomi zászló 1803-ban készül el, 1804-ben apróbb javításokat végeznek a templomon, majd 1820-ban kőművesmunkákra kerül sor. 1869-ben renoválják a templomot, melyet Bures György kőművesmester végez. A templom középtornyos homlokzatán kétoldalt egy-egy zárkóves, négyzetes ablak fölött egy-egy ovális vakfülke által közrefogott, enyhe kiülésű rizalit. Középen törtíves, zárkóves kökeretes kapu, fölötte fémre festett megfakult ikon. Fönt erősen tagolt, széles kiülésű főpárkány. Az oromfalháromszögek sarkain egy-egy rendkívül finoman faragott rokokó kő váza. Lön fejezetes sarokpilaszterekkel armírozott toronytest. A torony körben négy, félkörös záródású harangablak, órakörös főpárkány órákkal, nyolcszögű, párnásan tagolt bádogsisak. A hajó déli oldalán kórusfeljáró ajtó, oldalkapu, három barokkori támpillér és három szegmentíves ablak. A templom hosszfa hasonló tagolású, oldalkapu nélkül. A hajó záródása a nyolcszög három oldala, támpillérekkel, a középtengelyben ablakkal. Alacsony lábazat, többszörösen tagolt ereszpárkány, nyeregtetején palahéj. A templom kerítőfalában XVIII. Századi sírkövek, kapuit empire vasrácsok díszítik.	A településképre jellemző egyedi kulturális érték	A Magyar Tudományos Akadémia Topográfiai Munkaközössége: Pest Megye Műemlékei Akadémia Kiadó 1958 – 672. o.
13						

A Nemzeti érték megnevezése	B Szakterületenkénti besorolás	C Fellelhetőség helye	D Értéktár megnevezése	E Rövid bemutatás	F Indoklás	G Bibliográfia, honlap, forrás
14 5. REFORMÁTUS TEPLOM	épített környezet	Pomáz város belterületi részén, a Hősök terének utcatorkolatában elhelyezkedő klasszicista templom.	települési	Az egyház „első anyakönyv”-ének feljegyzései 1783-tól jegyzik a templom építésére tett adakozásokat, mely Wattay Pál úr nevéhez köthetőek. Eleinte rektorlakásul szolgált a telken álló épület, melynek első szobájában tartották 1794 és 1819 között az istentiszteleteket. 1814-ben teszik le a templom és torony alapkövét, az építkezéshez a Wattay-uradalom akkori haszonbérője, a katolikus Majthényi Károly 30000 téglát adományoz. A földesúr ezen kívül több alapítványt tesz és más építőanyagokat is ad a templomnak. A korabeli feljegyzések szerint a templomnak 1835-ben két harangja volt; a nagyobb „öntötte Schandt András Pesten 1835” a kicsi: „Franciscus Millner hat mich gergossen Ofen A. 1828” felirattal. I. Világháború idején az egyik harangot elvitték, a másikat pedig eladták és árából, s közadakozásból 1926-ban három új harangot öntettek. A második világháborúban az új harangok egyikét (középső) rekvirálták. Jelenleg a pomázi református templomnak két harangja van. Középtornyos, legömbölyített sarkú homlokzatán két széles, párkányos fejezetű falpilléren nyugvó timpanon, középtengelye kökeretes bejárati kapu eredeti, empire szárnyakkal és bronz szerelvényekkel, fölötté félkörös világítóablak. Az enyhén ívelő oromfalháromszögekben kővázák. A toronytest homorúan szelt sarkain pilaszterek; triglifes, órakörös párkány, körben négy, félkörben záródó harangablak, nyolc élű, párnástagú bádoggal sisak. A hajó oldalain mélyített falmezőkben három-három kökeretes, szegment íves ablak. A templom három falsikkal záródik. Körbefutó sima kőlabazat és egyszerű főpárkány. Színpompás klasszicista mű. Az eredetileg palaházazatú nyugrefedőre 2004-ben a felújítás során csatornát került.	A településképre jellemző egyedi kulturális érték.	A Magyar Tudományos Akadémia Topográfiai Munkaközössége: Pest Megye Műemlékei Akadémia Kiadó 1958 – 669.-671. o.



18	A	B	C	D	E	F	G
	Nemzeti érték megnevezése	Szakterületenkénti besorolás	Fellelhetőség helye	Értéktár megnevezése	Rövid bemutatás	Indoklás	Bibliográfia, honlap, forrás
19 20	6. TRIANONI KETTŐS KERESZT ÉS KÖRNYEZETE	épített környezet	Pomáz város belterületi részén, a Hév állomás közelében elhelyezkedő önálló tér. Trianon tér	települési	<p>A tér kialakításának első eleme a trianoni kettős-kereszt egyik jobbikos tagtársunk Zsiros Kálmán ötlete és személyes közreműködése alapján valósult meg 2010-ben. A téren található trianoni kettős kereszt a recski kettős kereszt mintája alapján készült, Magyar Mihály erdőtercsai népi fafaragó mester munkájaként. A kereszt gazdagon faragott, végein tulipános motívumokkal. A trapéz beton talapzatán lévő márványtáblán a "Magyar hiszekegy" sorai láthatóak. "Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában, hiszek egy Isteni örök igazságban, hiszek Magyarország feltámadásában. Ámen!" A keresztet 2010-ben Fajcsák Tibor római katolikus olébános szentelte fel, valamint Nyilas Zoltán pomázi református lelkész áldotta meg. A trianoni kettős-kereszt a pomázi Jobbik Alapszervezet pénzéből és a tagok személyes anyagi és természetbeni felajánlásaiból készült. A kettős kereszt mellé két zászlórudat helyeztünk el, melyeken a pomázi és a magyar nemzeti zászló ékeskedik. A Trianon térhez tartozik Kovács István lakatos mester tagtársunk által készített négy pad is. A padok támlái magyar jelképeket és jelentős történelmi eseményeket jelenítenek meg. A padok és a zászlórudak is a tagság anyagi hozzájárulásával készülhetett el. 2016-ban az 56-os forradalom évfordulójára Pomáz Város Önkormányzata anyagi hozzájárulásával a tér új burkolatot kapott, megújultak, kicserélődtek a zászlórudak is, és felállításra került egy Nagy-Magyarország térplasztika. A térplasztika jellegzetessége, hogy a csonka Magyarországot és az elszakított területeket más-más színű márványból ábrázolja. A szétszakított nagy Magyarország minden egyes darabját feltünteti az 1920-as lakosság számot, valamint az elcsolt terület nagyságát négyzetkilóméterben, szemléltetve ezzel Magyarország rettenetes területi és emberi veszteségeit. A város frekvenciált területén elhelyezkedő Trianon tér jelenleg is intenzív közösségi élet helyszíne.</p> <p>A június 4-ei Trianon megemlékezések ugyanúgy itt zajlanak, mint az adventi hétvégéken a gyertyagyújtások és felolvasások.</p>	A településképre jellemző egyedi kulturális érték.	Pomaz Tv archivum, Multimédiás források
21							
22							

	A Nemzeti érték megnevezése	B Szakterületenkénti besorolás	C Fellelhetőség helye	D Értéktár megnevezése	E Rövid bemutatás	F Indoklás	G Bibliográfia, honlap, forrás
23	7. GROTTA A POMÁZI NÉMETEK KÁPOLNÁJA	épített környezet	Pomáz, Templom tér	települési	<p>A Pomazer Heimatverein, A Pomázról (1946-ban) kitelepített németek (svábok) Németországban, Waldangeloch székhellyel működő egyesületének vezetői Margit Pospichl elnök, és Géza Melzer a Németországban élő pomáziak kérésével keresték fel Szakál Antal esperes plébános atyát 2005-ben, hogy szeretnének egy szakrális helyet kapni a pomázi katolikus templom falánál, ahol Pomázra látogatva megpihenhetnek, imádkozhatnak itthon maradt és idegenben eltemetett hozzátartozóikért. Ezt a szakrális helyet elképzelésük szerint egy Schönstatti-i kegyképről készült kerámia másolattal kívánták megjelölni. A szerencsés véletlenek összejátszásának, vagy mi mondhatjuk azt is, hogy az isteni gondviselésnek köszönhetően Szakál Antal atya ebben az időben dédelgetett egy gondolatot arról, hogy a a katolikus templom mellett, a a Teleki-Wattay kastély falánál lévő oltár köré egy grottát épített. (Grotta: lakóhelyül szolgáló kisméretű természetes vagy faragatlan kővekből épített mesterséges barlang). Egy a fenti madonna ábrázolás elhelyezésével kapcsolatos beszélgetésen ajánlotta fel a pomázi plébános atya, hogy kerüjön az építendő Grotta, az abban lévő oltár fölé oltárképként a Pomázer Heimatverein ajándéka, és a Grotta legyen a Pomázi Németek Képolnája. Az ajánlat a Németországban élő kitelepített 60. évfordulójára elkészült. A - helyi egyháztörténei jelentőségű - tábori oltár 1946-ban Tölgyes Kálmán esperes, plébános állatatta, a templom felújítási munkáinak megkezdésekor. Az oltár fölött a kastély kőkerítésének állította, a templom felújítási munkáinak megkezdésekor. Az oltár fölött a kastély kőkerítésének falába volt beépítve a kastély építése során talált 1519-ből származó fehér márványból készült, reneszánsz szentségfülke (pasztoforium), latin felirattal. A felirat fordítása: " Aki ebből a kenyérből eszik, örökké él."</p>	<p>Az igazságtalanul kitelepített honfitársaink szülőfalujukhoz és egyházukhoz való ragaszkodásának egyik szimbóluma. A pomázon élő némettség egyik szakrális emlékhelye. A tábori oltár és a köré emelt Grotta a helyi történelem része, építetői: Tölgyes Kálmán és Szakál Antal esper plébánosok Pomáz kiemelkedő egyházi és közéleti személyiségei. A Pomázi Németek Kápolnájában, a Grottában elhelyezett Schönstatti kegykép, a Németországból (1914) elindult Család mozgalom jelképe. A hívők számára lehetőséget ad a háromszor csodálatos Mária kegyképe előtti hálaadásra, imádkozásra.</p>	
24							
25							
26							
27	8. SVÁB KERESZT	épített környezet	Pomáz, Fűzfa utca Vége, Dióga utca eleje Waldangeloch tér	települési		A Sváb kereszt Pomáz és a német nemzetiség történelmének része. A helyi és a kitelepített nemzetiség szakrális emlékhelye	
28							
29							

	A Nemzeti érték megnevezése	B Szakterületenkénti besorolás	C Fellelhetőség helye	D Értéktár megnevezése	E Rövid bemutatás	F Indoklás	G Bibliográfia, honlap, forrás
30	9. TEMETŐI DÍSZPARCELLA	épített környezet	Pomáz, Temető, Vróci út 1.	települési		A német nemzetiség temetkezési kultúráját, tárgyi hamonyáinak részét képező sírkövek megőrzése. A kitelepítés (1946) előtt Pomázon élő német családok neveinek fennmaradásának biztosítása, A nemzetiség jelentősét alkotó személyei emlékének megőrzése.	
31							
32							